

Minden embernek joga van a méltósághoz - Csepli György szociálpszichológus a közbeszéd tisztaságáról -

Pogonyi Lajos interjúja

Minden embernek joga van a méltósághoz, a becsülethez és az azonossághoz. Szabadsága abban áll, hogy megválassza életét, feltéve persze, hogy ezenközben másnak nem árt – mondta egyebek között Csepli György szociálpszichológus. A szakembert annak kapcsán kérdeztem, hogy a televíziós Napkelte hétfői adásában Kern András színművész szóban durván inzultálta a távollévő Friderikusz Sándort, a népszerű tévés showmant. Mint emlékeztet, a műsorban Bárdos András riporter mondván, hogy az ilyesmi nem szokás a Magyar Televízióban, megszakította a beszélgetést. Később a napi sajtóban Kern András bocsánatot kért Friderikusztól.

Népszabadság: - Mit gondol, mint szociálpszichológus mennyire harapódzhat el az a fajta beszédmód, amelynek egyik legutóbbi megnyilvánulása az volt, amikor Kern András a Napkeltében erősen negatív kicsengésű, durva köznyelvi címkével bélyegezte meg Friderikusz Sándort?

– Remélem, hogy ez nem az első puska lövés volt, amelynek hallatára a lövészárokból a hasonló lesipuskások százai fognak előugrani és a magyar nyelv másokat lebecsülő, emberi mivoltukban sértő jelzőkben, kifejezésekben sajnálatosan gazdag tárából merítve fognak lövöldözni a nyilvánosság terein. A nyilvánosság ugyanis nem válhat csatatérre.

Népszabadság: - Hiszen már most is sokszor az.

– Új fejlemény azonban, hogy az eddigiekben a negatív kommunikáció, a gyűlöletbeszéd elsődlegesen politikai, etnikai, vallási mivoltából ragadta ki, vagy forgatta ki a megszólítottat. Kern András azonban sajnálatosan „tovább fejlesztette” a módszert. Ezúttal a közvéleményt sokkal inkább csiklandozó, a nemi identitást célba vevő szót alkalmazott.

Népszabadság: - Friderikusz Sándor önről nemrég azt nyilatkozta a Mozgó Világ című folyóiratban, hogy egyik szociológus kollegájával együtt rendszeresen tanácsokkal látja el őt. Felvetődik a kérdés, hogy mennyire tud tárgyilagosan nyilatkozni ebben az ügyben?

– Ebben az interjúban nem mint Friderikusz Sándor tanácsadója nyilatkozom, hanem mint szociálpszichológus és állampolgár. A szó mindennapi értelmében véve nem lehetek és nem is akarok tárgyilagos lenni. A Szabó Albert-féle, egy bizonyos népcsoportot megbélyegző szóhasználat ellen is annak idején félreérthetetlenül állást foglaltam a nyilvánosságban. A felvilágosodás eszmei és kommunikációs öröksége mellett törtem lándzsát, ugyanúgy a

mostani esetben is azt hiszem, hogy amikor nyilatkozom, értéket is választok.

Népszabadság: - Mi ez az érték?

– Az, hogy minden embernek joga van a méltósághoz, a becsülethez és az azonossághoz. Az ember szabadsága abban áll, hogy megválasztja életét, feltéve persze, hogy másnak e közben nem árt.

Népszabadság: - A tárgyilagosság a társadalomtudós esetében nem kritérium?

– Max Weber szociológus ugyan az értékmentességet teszi meg tudománya első számú parancsolatának, de ő is hangsúlyozza, hogy senki sem él légüres térben. Mindenkinek kell legyen lelkiismerete.

Népszabadság: - Eközben az egyik hazai bulvárlap cikkéből az derült ki, hogy több telefonáló is a hétfő reggeli televíziós Kern-interjút a durva hangnem miatt megszakító Bárdos Andrást bírálta.

– Megtévesztő lehet, ha a telefonálók száma alapján akarjuk megismerni a közvéleményt. Egyébként amit kérdez, megérdemelne egy alapos kutatást, csakúgy, mint amikor Friderikusz Sándor eutanáziaműsorát követően megmértük a gyermekének szenvedését már tovább nézni nem tudó anyával egyetértők és az őt elítélők pontos arányát. Ez az arány messze különbözött a műsort követően spontán betelefonálók véleményeinek megoszlásától. De ugyanitt említhetném meg az 1991. novemberi hírhedt Kónya-Pető vitát.

Népszabadság: - Ön műsorokról beszél, én pedig azt kérdeztem, hogy miként befolyásolhatja a nézőt a népszerű színésznek egy másik népszerű műsorkészítőről alkotott sommás, becsmérő megjegyzése?

– Én műsorokról beszéltem, de végül is a Napkelte-interjú is műsor volt. Nézői reagálások voltak az általam említett példában és ön is a nézői reagálásokról beszél. Nem akarom persze megkerülni a kérdést, mert nyilvánvaló, hogy a magyar társadalomban van egy olyan csoport, melynek nézetei a Kern-féle megnyilvánulás világához rokonítható. Ezzel szemben viszont azt mondhatom, hogy nem lebecsülhető azok száma sem, akik Bárdos András pártján állnak mind a médiaszakmában, mind a közönség soraiban.

Népszabadság: - Az igazsághoz tartozik, hogy Kern András eddigi nyilvános szerepléseire ez a hang nem volt jellemző. Számára mit tud felhozni a szociálpszichológus mentőkörülményként? Mi húzódhat a mélyben ilyenkor? Netán egy népszerű ember szorongásáról, féltékenységéről vagy egyéb frusztrációjáról van szó?

– Egyértelműen patológiás tünet tanúi lehettek a műsor nézői. Remélhetően a túlzott terhelés, kimerültség, fáradtság okozta a rövidzárlatot és nem tartósan kóros megnyilvánulásról van szó. Kern András változatlanul nagyszerű művész, a tömegszórakoztatás mestere. Válságperiódusai azonban mindenkinek lehetnek. Friderikusz Sándornak azonban pechje van, hogy éppen ő lett Kern András agressziójának céltáblája. De bárki, bármikor célponttá válhat, s szerintem ez a lényeg, nem pedig a konkrét eset.

Népszabadság: - Egy művészt elsősorban teljesítményei minősítenek, nevezetesen Kern András mint III. Richárd, a Bűn és bűnhődés Raszkolnyikovja él a nézők szívében. Egy ilyen durva kiszólás befolyásolhatja-e a kiváló művész közönségértékelését is?

– Szerintem Kern András keddi bocsánatkérésével az ügy lezárult. Ugyanakkor mindenkinek azt ajánlhatom, hogy legyen résen. Meggyőződésem, hogy a média eddig igen jól vizsgázott ebben a szomorú ügyben. Azt javaslom, hogy ne dimenzionáljuk túl az esetet, próbáljuk meg túltenni, magunkat a történeteken. Nem tehetünk persze úgy, mintha semmi sem történt volna.